

ژان - پیر ملویل

یک آمریکایی در پاریس

ژینت ونساندو

هومن قویدل

آرش پورموزن

www.ketab.ir

سرشناسه: ونساندو، ژینت، ۱۹۴۸-م. Vincendeau, Ginette
عنوان و نام پدیدآور: ژان-پیر ملویل: یک آمریکایی در پاریس / ژینت ونساندو؛
[مترجم] هومن قویدل، آرش پورمودن.

مشخصات نشر: تهران: شورآفرین، ۱۴۰۱. وضعیت فهرست نویسی: فاپا
مشخصات ظاهری: ۴۱۶ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۹-۰۵۶-۷

موضوع: سینما -- فرانسه -- تهیه‌کنندگان و کارگردانان.

یادداشت: Jean-Pierre Meville: An American in Pari.

یادداشت: ملویل، ژان-پیر، ۱۹۱۷-۱۹۷۳ م. Melville, Jean-Pierre
شناسه افزوده: قویدل، هومن، ۱۳۶۹ - پورمودن، آرش، ۱۳۷۰ - مترجم

رده بندی کنگره: PN1998/3

رده بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۲۶۱۳۴

نشر شورآفرین

سرگذشت سینما

ژان - پیر ملویل: یک آمریکایی در پاریس

ژینت ونساندو

هومن قویدل و آرش پورمودن

مدیر هنری و طراح جلد: سارا بیژنی

ناظر فنی چاپ: محمدرضا شمسایی

چاپ اول: بهار ۱۴۰۱

تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰ هزار تومان

چاپ و صحافی: پردیس دانش

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۹-۰۵۶-۷

نشانی: خیابان مطهری، کوچه پروشات، پلاک ۲۵

تلفن: ۸۸۴۳۰۴۹۹ - همراه: ۰۹۱۲۵۵۷۹۱۴۵

فهرست

- مقدمه / ژان-پیر ملویل، «یک آمریکایی در یاریس» / ۷
از فیلم‌باز تا فیلم‌ساز / ۱۷
مشق‌های سبک‌پردازانه / ۵۳
سه‌گانه‌ی جنگ ملویل / ۸۹
درمیان‌هی موج نو و آمریکا / ۱۷۷
سری نوآز- فیلم نوآز / ۲۴۶
سه‌گانه‌ی دلون / ۳۰۴
خاتمه: نه آمریکایی و نه فرانسوی، بلکه ملوایی / ۳۷۵
تصاویر / ۴۸۵

مقدمه

ژان-پیر ملویل، «یک آمریکایی در پاریس»

ژان-پیر ملویل (۱۹۱۷-۷۳) در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۲ سیزده فیلم بلند ساخت، که بیشترشان در زمره‌ی بهترین‌های سینمای پساجنگ در فرانسه هستند. او در جوانی، اقتباسی شاعرانه از «بچه‌های وحشتناک»^۱ (۱۹۵۰) رمان کلاسیک کوکتو^۲ داشته است. تریلرهای او، باب قمارباز^۳ (۱۹۵۶)، کلاه^۴ (۱۹۶۳) و سامورایی^۵ (۱۹۶۷) و غیره، در سبک جذاب نوآر، و از مصادیق برجسته‌ی فیلم پلیسی فرانسه‌ی هستند. به نحوی دیگر، خاموشی دریا^۶ (۱۹۴۷-۹) و ارتش سایه‌ها^۷ (۱۹۶۹) از کلاسیک‌های تحسین‌شده‌ی سینمای نهضت مقاومت هستند. ملویل استاد بی‌بدیل سبک، و «فیلم‌سازی برای فیلم‌سازها» بود، چنان‌که این یادداشت از مجله‌ی لکسپرس^۸ تأیید می‌کند: «هر بار که ژان-پیر ملویل فیلم جدیدی اکران می‌کند، همه‌ی فیلم‌سازها، حتی آن‌هایی که از او متنفرند هم،

1 Les Enfants terribles

2 Jean Cocteau

3 Bob le flambeur

4 Le Doulos

5 Le Samouraï

6 Policier: فیلمی مبتنی بر یک رمان پلیسی؛ به تصویر کشیدن جنایت و کشف آن توسط پلیس

7 Le Silence de la mer

8 L'Armée des ombres

9 L'Express

چارلزرو می‌کنند که از او "فوت و فن کار" را یاد بگیرند.^(۱) نبوغ آثار ملویل به تنهایی دلیلی کافی برای نوشتن کتابی درباره‌ی او است.

با این‌که خیلی از فیلم‌های او در گیشه بسیار موفق بودند، اما اعتبار او نزد منتقدین شدیداً در تناوب بود؛ از انتسابش به عنوان «پدر سینمای موج نو» گرفته تا بی‌حرمتی و گمنامی به مدت چند دهه. با این حال اخیراً، آوازه‌ی هنری او به‌طور دراماتیکی افزایش یافته، چه در فرانسه و چه در عرصه‌ی بین‌المللی. چهره‌های شاخصی مثل کونتین تارانتینو^۱ و جان وو^۲، به الهاماتی که از او پذیرفته‌اند ادای احترام کرده‌اند. گوست‌داگ، سلوک سامورائی^۳، اثر جیم جارموش^۴ در سال ۱۹۹۹، ادای دینی به سامورایی بود، و در بهار ۲۰۰۳، نیل جردن^۵ باب قمارباز را بازسازی کرد (دزد خوب^۶). سرنوشت الاکلنگی ملویل در نزد منتقدین دلیل دیگری برای کاوش در فیلم‌های ملویل و بررسی مباحثات نقادانه‌ای است که موجب شدند. یکی از مزیت‌های آوازه‌ی بازیافته‌ی ملویل این است که موجب شده فیلم‌هایش بیش از پیش دیده شوند. سامورایی در سال ۱۹۹۶ در بریتانیا به اکران مجدد درآمد، و بسیار تحسین شد. پس از دهه‌ها دسترسی‌پذیری منقطع، همه‌ی فیلم‌های ملویل را اکنون می‌شود روی ویدیو دید، برخی را روی فیلم، و همچنین به‌طور فزاینده‌ای، روی دی‌وی‌دی (اینترنت، فیلم کوتاه نایاب ملویل در سال ۱۹۴۶، به نام بیست و چهار ساعت از زندگی یک دلقک^۷ را به‌عنوان آخرین تکه‌ی پازل، برای من به‌ارمغان آورد). این دسترسی‌پذیری آسان، پژوهش فراگیر را ممکن می‌سازد.

این کتاب یک پژوهش نقادانه از فیلم‌های ملویل، برای نخستین بار به زبان انگلیسی است. ملویل، فیلم‌سازی با تسلطی استثنایی بر روی آتارش (او استودیوی خودش را داشت)، و نمونه‌ی واضحی از یک مؤلف است که جهان سینمایی منحصر به فرد خود را خلق کرده است. زیرعنوان این کتاب، «یک آمریکایی در پاریس» اشاره‌ای کنایی به

1 Quentin Tarantino

2 John Woo

3 Ghost Dog: The Way of the Samurai

4 Jim Jarmusch

5 Neil Jordan

6 The Good Thief

7 24 heures de la vie d'un clown

آمریکاپرستی معروف ملویل و ظهور شمایل‌پردازی^۱ گنگستر هالیوودی در فیلم‌هایش است. با این‌که این کلیشه را تکذیب می‌کنم که ملویل سینمای آمریکا را «نسخه‌برداری» کرده است، پروزه‌ی من این است که فیلم‌های او را در فرهنگ فراملی سینما جا بدهم.

یک نگاه، یک نام، یک رویکرد

عکسی که روی جلد این کتاب را مصور کرده است، هم روی هویت‌های پیچیده و خارق‌العاده‌ی ژان-پیر ملویل به‌عنوان یک شخص، و ژان-پیر ملویل فیلم‌ساز مؤلف، و هم بر مضامینی که در این کتاب جریان دارند، تمرکز دارد.

ملویل، با کلاه استستون^۲ بر سر، خودنمایانه در حال خواندن نسخه‌ای از روزنامه‌ی آرتز^۳ است. روی جلد با حروف درشت نوشته «ملویل تروفو»^۴ را متهم می‌کند. چنین تصویری به ما چه می‌گوید؟ این‌که ملویل دوست داشت طوری لباس بپوشد که حامل یک «آمریکایی‌بودگی»^۵ لای گومه است و برآمده از سینمای وسترن.

عکس‌های بسیار دیگر، و فیلم مستند آندره. اس. لاباتر^۶ (۲) او را با کلاه استستون بر سر، اغلب با عینک تیره و بارانی بر تن نشان می‌دهند - پس ما هم در یک فیلم‌نوآر هستیم - که در حال گشت‌زنی در خیابان‌های پاریس توی یک ماشین آمریکایی کروک بزرگ است (هرچند که او ماشین‌های دیگری نیز داشت که پرزرق‌وبرق ولی کمتر سینمایی بودند، مثل یک رولزرویس). آمریکایی‌بودگی ملویل، هویتی است که غالباً به فیلم‌هایش اطلاق می‌شود، اما سلیقه‌ی او در لباس به ما می‌گوید که او قادر بود این آمریکایی‌بودگی را هر لحظه که می‌خواست بپوشد و از تنش بکند.

همچنین، آمریکایی‌بودگی ملویل، به‌وضوح در اسمش نیز متجلی است. ژان-پیر گرومباخ^۷، نام ملویل را هم به‌عنوان نام مستعار مبارزاتی^۸ اختیار کرد (به گفته‌ی خودش، این

1 Iconography

2 Stetson

3 Arts

4 François Truffaut

5 André S. Labarthe

6 Jean-Pierre Grumbach

7 Nom de guerre

اسم را وقتی انتخاب کرد که به نهضت مقاومت پیوست) و هم به عنوان تخلص^۱ به سبب اراداتی که به هرمان ملویل^۲ رمان نویس داشت. اگر منزلت والای ادبیات آمریکایی نزد روشنفکران فرانسوی را در نظر بگیریم، شاید برگزیدن نام یک رمان نویس آمریکایی به عنوان تخلص توسط یک جوان پارسی بسیار فاضل، در اوایل دهه‌ی ۱۹۴۰ به خودی خود مسئله‌ی شگفت‌آوری نباشد. در مورد تشابهات شخصی میان او و هرمان ملویل، می‌توان خیال‌پردازی‌هایی کرد، که طبق همه‌ی شواهد، همچون ژان-پیر، یک نابغه‌ی مستقل و شخصیتی گوشه‌گیر بوده است. اما آیا این که او نامی برای خود گرفته که فرانسوی به گوش می‌رسد از روی تصادف بوده است؟ «ملویل» از قرار معلوم نامی از ریشه‌ی نورمن است (برگرفته از روستایی به نام ملویل^۳ در نورماندی)، که در قرن دوازدهم به اسکاتلند کوچید، و سپس به ایالات متحده.^(۳) بنابراین زیرکی ملویل در انتخاب نامی آمریکایی که ندای فرانسوی داشته باشد - هائورن یا فاکر می‌توانست انتخابی نامناسب باشد - توازی تاریخی خوش‌آیندی میان گذار نام مستعارش از اکتانوس اطلس و هویت بیناملی سینمایش ایجاد کرده است. در نهایت، این عکس به ما می‌گوید که جدا از حس شیطنت‌آمیز خودنمایی‌اش، ملویل، سینه‌فیلی بود درگیر یک دیالوک انتقادی با جریان موج نو، به نمایندگی شاخص‌ترین چهره‌اش فرانسوا تروفو. اگر به داخل مجله‌ی نگامی بیندازیم، قطعه‌ای خواهیم یافت که در آن ملویل در لفافه‌ی ریویوی کتابی که تروفو در مورد هیچکاک^۴ نوشته بود، با ناراحتی از جدایی‌شان پس از مدت‌ها رفاقت می‌گوید. در زمان چاپ این مقاله (دسامبر ۱۹۶۶)، اعتبار گیشه‌ای تروفو پس از فارنهایت^۵ ۴۵۱ پایین آمده بود، و لسی ملویل از این منظر بسیار در اوج بود: یک ماه پیش‌تر، موفق‌ترین فیلمش تا آن زمان، نفس دوباره^۶ را بیرون داده بود. بنابراین این عکس همچنین روی هویت دوگانه‌ی ملویل در عرصه‌ی فیلم تمرکز دارد، هم به عنوان یک فیلم‌ساز موفق بدنه، و هم کسی که قادر است وارد یک مجادله‌ی منتقدانه در یک نشریه‌ی هنری بشود.

1 Nom de plume

2 Herman Melville

3 Malville

4 Alfred Hitchcock

5 Fahrenheit 451

6 Le deuxième souffle